

آتیه نوبررسی می کند تأثیرات قانون رفع تعهدات ارزی بر صادرات

گزارش **قانون رفع تعهدات ارزی و آیین نامه اجرایی آن در سال های اخیر بارها به روزرسانی شده و تغییر کرده اما همواره بسیاری از صادرکنندگان و فعالان اقتصادی معتقدند که این قانون می تواند به زیان صادر کنندگان و تولید کنندگان باشد.**

رفع تعهدات ارزی در طول سالیان گذشته به شیوه های مختلف، به وظیفه ای برای صادر کنندگان تبدیل شده و بر این اساس آن ها موظفاند در بازه زمانی مشخص ارز حاصل از صادرات خود را با استفاده از یکی از روش های قید شده در قانون به چرخه اقتصاد کشور بازگردانند.

در آیین نامه اجرایی تبصره (۶) بند (ح) ماده (۲) مکرر قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز آمده که صادر کننده مکلف است حداکثر ظرف چهار ماه از تاریخ صدور پروانه گمرکی نسبت به برگشت ارز حاصل از صادرات به روش های اعلامی در این آیین نامه اقدام کند. بر همین اساس افزایش یا کاهش مهلت مزبور متناسب با نوع مقصد کالا، رتبه و اعتبار صادر کننده و نیز زمان دریافت ارز بر اساس الگوی فروش صادر کننده به خریدار خارجی رتبه اعتباری صادر کننده و غیره طبق جدول تنظیمی توسط وزارت صنعت، معدن و تجارت و تأیید کار گروه تعیین می شود. همچنین در ادامه همین ماده درباره تمدید این مهلت این گونه توضیح داده شده که تمدید مهلت موارد خاص حداکثر به مدت سه ماه به شرطی که کل مهلت برگشت ارز از مهلت مقرر در قانون تجاوز نکند به تشخیص کار گروه امکان پذیر خواهد بود.

بازگشت ارز حاصل از صادرات

درباره روش های برگشت ارز حاصل از صادرات به چرخه اقتصادی کشور توسط صادر کنندگان، قانون گذار هفت راه را برای انجام این کار تعیین کرده که شامل فروش ارز به صورت حواله در سامانه نیما به بانک مرکزی، مؤسسه اعتباری و یا صرافی، واردات کالا در مقابل صادرات خود، واگذاری ارز حاصل از صادرات به دیگران (غیر جهت واردات کالا، تهاتر کالا به کالا، فروش ارز به صورت اسکناس به بانک مرکزی مؤسسه اعتباری و یاصرافی، بازپرداخت تسهیلات ارزی اعطایی اعم از اصل سود و وجه التزام تأخیر تأدیه دین از محل منابع بانک ها، صندوق توسعه ملی حساب ذخیره ارزی تأمین مالی خارجی (فاینانس)،

رئیس کمیسیون گمرک اتاق بازرگانی ایران اعلام کرد که برای حمایت از تولید و صادرات، به نظر می رسد باید بخش هایی از قانون رفع تعهدات ارزی در حوزه نرخ و مدت زمان بازگشت ارز حاصل از صادرات اصلاح شود. محمدرضا فروقی، رئیس کمیسیون گمرک اتاق بازرگانی ایران در این باره با هفته نامه «آتی‌نو» گفت وگویی داشته که در ادامه می خوانید.

به نظر شما چه چالش هایی در اجرای قانون رفع تعهدات ارزی با همان پیمان سپاری ارزی وجود دارد و چه نکاتی برای هر چه بهتر اجرا شدن این قانون باید رعایت شود تا صادرات و واردات آسیبی نبیند؟

مسئله رفع تعهدات ارزی از سوی صادر کنندگان از سال ۹۷ با توجه به لزوم مدیریت منابع و مصارف ارزی کشور مطرح شد. مطابق قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مقرر است استفاده از ارز را دولت تعیین می کند و نوع مصرف و نوع ارزی که وارد کشور می شود و مسائل مرتبط با آن را دولت مدیریت می کند. اما در آن زمان، به دلیل اینکه این بند مغایر با یک ماده در قانون صادرات و واردات بود و آنجا آمده بود، وضع هر گونه پیمان سپاری ارزی ممنوع است به همین دلیل دولت از سال ۹۷ در راستای کنترل بازار ارز با استفاده از مصوبات سران قوا، الزام رفع تعهدات ارزی برای صادر کنندگان را ایجاد کرد که باید ارز حاصل از صادرات خود را به یکی از روش های پیش بینی شده در قانون که از سوی بانک مرکزی نیز تعیین شده به چرخه اقتصاد کشور بازگردانند. همین مصوبه در قانون بودجه هر ساله نیز ذکر شد که مسئله معافیت های مالیاتی و تعیین بازه زمانی برای استرداد ارزش افزوده و غیره مشروط به رفع تعهدات ارزی است. در این میان برخی از صادر کنندگان اعلام می کنند که این موضوع را نمی دانستند و برخی دیگر می گویند روش های اعلام شده برای رفع تعهدات ارزی عملیاتی نیست. باید به این نکته هم توجه کرد که این قانون طی پنج سال گذشته همواره اجرایی شده

باز تأمین (ریفاینانس)، بانک توسعه اسلامی، بانک توسعه و تجارت اکو، بانک جهانی و سایر منابع تسهیلاتی به تشخیص بانک مرکزی و تأمین ارز سهم الشرکه (آورده) متقاضی صرفا بابت واردات و نهایتاً تأدیه بدهی (دیون) ارزی اعم از اصل و فرع مرتب با اعتبارات پروات اسنادی وارداتی و یا ضمانت نامه های ارزی صادره پرداخت شده توسط مؤسسه اعتباری مطابق ضوابط ارزی بانک مرکزی است.

در این میان تنبیه و برخورد هایی برای آن دسته از صادر کنندگان که این قانون را اجرایی کنند یا در ارائه اطلاعات درست در زمینه ارز حاصل از صادرات خود اهمال می کنند، در نظر گرفته شده که می توان به لغو مجوز های صادراتی و جریمه نقدی اشاره کرد. همچنین صادر کننده کالا مکلف است صددرد مبلغ ارزی مندرج در پروانه گمرکی یا معادل ارزی آن را نسبت به سایر ارز ها به چرخه اقتصادی کشور بازگرداند. البته این قانون از نظر چگونگی و میزان بازگشت ارز صادراتی برای تجار و صادر کنندگان تفاوت هایی قائل شده است.

تیرماه امسال کار گروه بازگشت ارز حاصل از صادرات در مصوبه ای جدید اعلام کرد که صادر کنندگان می توانند تا پایان تیر با تعهد محضری به روش واردات در مقابل صادرات رفع تعهد ارزی کنند. در این مصوبه آمده است: «با توجه به پایان مهلت رفع محدودیت مقرر در بند (۵) مصوبات اولین جلسه کار گروه بازگشت ارز برای کالاهای عودتی تست نمایشگاهی و... بانک مرکزی امکان قرار دادن سرویسی در اختیار سامانه جامع

تجارت را بررسی کند که با استفاده از آن، سامانه جامع تجارت برای ثبت کوتاژ های موضوع استثنائات بازگشت ارز حاصل از صادرات دسترسی در اختیار سازمان توسعه تجارت ایران قرار دهد. همچنین مهلت مقرر در بند مذکور تا پایان شهریور ماه سال ۱۴۰۲ تمدید می شود.

همچنین در خصوص رفع محدودیت از کارت بازرگانی صادر کنندگان دارای تعهدات ارزی سال ۱۴۰۱ که ایفای تعهدات ارزی حاصل از صادرات آنان کمتر از ۶۰ درصد است، مقرر شد محدودیت کارت های بازرگانی صادر کنندگان غیر سال اولی (سال اول تا سقف ۵۰۰ هزار یورو) دارای تعهد حاصل از صادرات سال ۱۴۰۱ با ایفای تعهدات ارزی کمتر از ۶۰ درصد به منظور ایفای این تعهدات با استفاده از روش واردات در مقابل صادرات، خود منوط به ارائه تعهد محضری مبنی بر عدم صادرات تا ایفای کامل تعهدات ارزی حاصل از صادرات سال ۱۴۰۱ تا دو ماهه از تاریخ ابلاغ رفع شود. در صورت وقوع صادرات در این بازه مراتب به کمیته پایش سوء رفتار تجاری منعکس خواهد شد.»

پیامدهای قانون رفع تعهدات ارزی
این مصوبات در حالی از سال گذشته ابلاغ شده که تجار و فعالان اقتصادی معتقدند چنین تصمیمات و مصوباتی می تواند عواقب و پیامدهای منفی برای اقتصاد کشور به همراه داشته باشد و به تولید و تجارت کشور آسیب بزند.

رئیس کمیسیون گمرک اتاق بازرگانی ایران: قانون رفع تعهدات ارزی نیاز به اصلاح دارد

دولت این الزام را ایجاد کرده و مهم تر اینکه این مصوبه یعنی رفع تعهدات ارزی از آذر ماه سال ۱۴۰۱ در قالب قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب و ابلاغ شده و از آذر ماه سال گذشته نیز آیین نامه اجرایی آن نوشته و ابلاغ شده است. بر این اساس مقرر شد صادر کنندگان فولاد، پتروشیمی، فلزات سنگین و فرآورده های نفتی باید صددرد ارز صادراتی خود را به چرخه اقتصاد کشور بازگردانند و این اتفاق صرفا از طریق درگاه نیما رخ دهد. سایر صادر کنندگان نیز حداقل ۹۰ درصد آن را به یکی از روش های اعلامی مانند واردات در مقابل صادرات، تهاتر، فروش ارز در درگاه سامانه نیما، فروش به صرافی ملی و غیره بازگردانند و تعهدات ارزی خود را اجرا کرده و ارزش آن را به چرخه بازگردانند.

با توجه به مسائلی که توضیح دادید چرا بسیاری از صادر کنندگان و تجار با این قانون مشکل دارند و به آن انتقاد می کنند؟

یکی از دلایل انتقاد صادر کنندگان، تجار و فعالان حوزه بازرگانی به این قانون، نرخ تعیین شده برای رفع تعهدات ارزی صادر کنندگان است؛ چرا که به عموم کالاهای وارداتی ارز نمایی تعلق می گرفت یعنی ارزی که نرخ آن حدود ۲۰ درصد پایین تر از نرخ ارز در بازار آزاد بود.

بنابراین اگر هر واردکننده ای بخواهد به این طریق از ارز صادراتی استفاده کند، صادر کننده بر اساس توافق صورت گرفته قیمت چندان پایین تری از قیمت بازار آزاد به او اعلام نخواهد کرد. در این شرایط وارد کننده باید قید ۲۰ درصد مابه التفاوت نرخ بزند و ارز را از صادر کننده خریداری کند که قطعاً این کار را انجام نمی دهد. صادر کننده نیز به فروش ارز خود با نرخ پایین تر از بازار تن نخواهد داد چون در برخی مقاصد صادراتی تنها روش بازگشت ارز فروش به سامانه نیماست. همین مابه التفاوت نرخ ارز و چندنرخ بودن در درگاه های مختلف سبب شده که برای صادر کنندگان مقرون به صرفه نباشد.

اقتصاد

اخیراً رؤسای اتاق های بازرگانی سراسر کشور در نامه ای به سران قوا و رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام، بازنگری کلیت سیاست تعهد ارزی برای صادرات بخش خصوصی و اجرای تدابیر قانون بودجه برای صادرات کشاورزی، صنایع دستی و فرش را خواستار شدند.

بخش هایی از این مکاتبه می گوید: «برگشت ارز به چرخه اقتصاد کشور خواسته مشترک صادر کنندگان و حاکمیت بوده و هر اقدامی در ایجاد تنوع در راه های برگشت ارز مورد استقبال بخش خصوصی قرار می گیرد. لکن ضروری است در کلیه روش های فوق امکان حقیقی و قابل اجرایی برای عرضه و فروش ارز به قیمت بازار فراهم شود.»

در ادامه این نامه آمده است: «بخش بزرگی از مشکلات پیش آمده برای صادر کنندگان و تعهدات ارزی ایفا نشده، ناشی از اجبار و اصرار بانک مرکزی به عرضه ارز در سامانه های تحت مدیریت خود با سقف قیمت محدود شده و یا عرضه ارز صادر کنندگان کوچک و متوسط در کنار عرضه کنندگان ارز با حجم بالا و قیمت ارزان دستوری بوده که باعث شده است تقاضای واقعی برای ارز بخش خصوصی به قیمت بازار نباشد. اصرار بر این سیاست متأسفانه باعث شده انگیزه های قاچاق افزایش یافته و یا زمینه ورود افراد متفرقه و غیر متخصص به تجارت کشور ایجاد شود که به ادعان کارشناسان زمینه ساز خروج و حاشیه نشینی بسیار از صادر کنندگان قدیمی کوچک و متوسط خوشنام کشور شده است.»

حسین سلاح ورزی، رئیس اتاق بازرگانی ایران نیز، اوایل مهر ماه امسال در این باره گفته بود که جیش نرخ ارز و تورم های بالا، هزینه های تولید را به شدت افزایش داده و قدرت رقابت پذیری در صنعت و کشاورزی کاهش یافته است؛ در این شرایط، اگر بر پیمان سپاری ارزی و سیاست های فعلی ارزی اصرار نشود، قطعاً صادرات کاهش خواهد یافت. به اعتقاد حسین سلیمی، عضو هیأت نمایندگان اتاق ایران، در تمام این سال ها الزام به رفع تعهد ارزی موجب بدهکاری شرکت ها و ممنوع الخروجی صادر کنندگان شده است. بعید است این بار هم این سیستم موفق شود. به گفته او اگر وضع کنندگان قانون خودشان در پروسه صادرات قرار می گرفتند چنین قوانینی وضع نمی کردند و متوجه می شدند نمی شود با شرایط موجود ظرف سه یا چهار ماه ارز حاصل از صادرات را بازگرداند. حالا باید دید چه اتفاقی در این زمینه رخ خواهد داد و آیا شرایط به سود تولید و تجارت و فعالان این حوزه تغییر خواهد کرد یا خیر.

به گونه ای آیین نامه اجرایی را بنویسد که کمتر از ۶۰ درصد نباشد. همچنین درباره میزان معافیت هم به همین شکل است و در قانون مشخص شده که میزان معافیت مالیاتی، سالانه نباید بیشتر از ۳۰ هزار یورو باشد. البته در حوزه هایی مانند فرش خرید و فروش کالا در کشورهای خارجی متفاوت است. این گونه نیست که کالا تولید و صادر شود، صادر کنندگان هم طی دو تا سه ماه ارز حاصل از صادرات آن را بگیرند و نهایتاً تعهد ارزی را اجرا کنند. در چنین مواردی فروشگاه های این کالاها، محصول را برای فروش به نمایش می گذارند و ممکن است یک تخته فرش دو سال در یک کشور باقی بماند تا به فروش برسد. به همین دلیل است که زمان بندی برای هر کالا در زمینه رفع تعهدات ارزی مهم و اثر گذار است.

آیا این تمهیدات در موارد خاص دیده شده است؟ یا اینکه در هر گروه کالایی به صورت خاص می توان درباره نرخ یا مدت زمان پیمان سپاری ارزی تصمیم گیری کرد؟
دقیقاً برای هر گروه کالایی یا هر نوع صادراتی قابلیت تغییر در مدت زمان بازگشت ارز وجود دارد. به عنوان مثال وقتی کالایی صادر شد، تاجر می تواند بگوید که با خریدار توافق کرده و توافقش به نوعی است که پولش را سه ماه دیگر می گیرد و پس از آن می تواند ارز حاصل از صادراتش را بازگرداند. می تواند به کار گروه بازگشت ارز درخواست دهد که مدت زمان را برای آن کالای صادراتی افزایش دهد تا از سویی مشمول محرومیت های خدمات دولتی نشود و از سوی دیگر نقطه صفر مالیاتی به او تعلق بگیرد.

منظور شما این است اگر بخشی از این قانون اصلاح شود، اجرای آن مشکلی ندارد؟

بله، بخشی از این قانون می تواند به موجب قوانین در شرف تصویب، تسهیل شود و دولت می تواند با اختیارات قانونی که دارد، برای کالاهای خاص و به ویژه محصولات باغی و کشاورزی تسهیلات دیگری را هم در نظر بگیرد.

۷

اختلافات و مسائل به وجود آمده درباره چگونگی و شیوه رفع تعهدات ارزی از سوی صادر کنندگان یک اشکال فنی است زیرا این این موضوع که چه مدت زمان ببرد و تاجران ارز را به چه نرخی برگردانند، برای کشوری که منابع ارزی محدود دارد یک اشکال فنی محسوب می شود. کسی که صادرات می کند ارزش را هم باید برگرداند؛ چرا که به همین ترتیب که ارز را به دولت می فروشد در همان زمان هم واردکننده همان ارز را خریداری می کند و واردکننده ای مواد اولیه وارد می کند و صادر کننده از آن مواد اولیه، کالای خود را تولید می کند. بنابراین نمی توان گفت به واردکننده باز نرخ پایین و به صادرکننده نیز باز نرخ بالا را بدهیم تا تشویق شوند چون در این میان عده ای رانت خوار ارزی می شوند. اگر تعهدی داده شود باید اجرایی شود در غیر این صورت شاهد فرار سرمایه خواهیم بود. در این زمینه بانک مرکزی هم به این نتیجه رسیده که این نرخ صادرات و واردات قابل انجام است و تراز ارزی مورد نیاز کشور برقرار می شود. بدین ترتیب بسیاری چیزها باید بازنگری شود و چندنرخی صادراتی فرمول خود را دارد و شاید بانک مرکزی با مطالعه ای به این نرخ ها رسیده است. به هر حال شخص صادرات انجام داده و ارز آن را هم دریافت کرده و باید به چرخه اقتصاد کشور بازگرداند و این موضوع باید زیر نظر بانک مرکزی باشد. شخصی واردات مواد اولیه، ماشین آلات یا کالای نهایی انجام داده و نهایتاً کالای نهایی آن به مردم فروخته شده است. بنابراین وقتی کالایی با دلار ۴۸ هزار تومانی وارد شده باید با سود منطقی به فروش برسد. به عنوان مثال درباره خودروهایی وارداتی و مونتاژی زمانی مونتاژی ها را یک میلیارد تومان وارد می کردند و سه میلیارد تومان می فروختند. یا آنکه خودرویی را کارخانه ۱٫۵ میلیارد تومان می فروخت اما در بازار آزاد ۴ میلیارد تومان فروخته می شد. خودرو قیمت تمام شده دارد، تابلوی پیکاسو که نیست ببینیم در حراج چقدر فروش می رود! خودرو در دنیا بازار خود را دارد.

البته برای رفع تعهدات ارزی برای هر محصول و گروه کالایی باید تفاوتی در چگونگی و شرایط آن وجود داشته باشد. به عنوان مثال برخی صادر کنندگان میوه به صورت اعتباری می فروشند و می گویند سه ماه دیگر پول آن به دستشان می رسد و دیگری ممکن است کالا را صادر کند اما تا فروخته نشود، صادرات محسوب نمی شود که ارز را برگرداند. بنابراین پیمان سپاری ارزی را باید محصول به محصول بررسی و اجرایی کرد، اما اگر نخواهیم آن را پیچیده کنیم، می توانیم مراحل و شیوه اجرایی آن را طبقه بندی کنیم و بگوییم محصولات کشاورزی، پتروشیمی، صنعتی و غیره هر کدام به چه اندازه زمان و فرصت دارد.

اما مسئله این است که اگر تاجری محصولش را سه دلار فروخته، نمی تواند ارز آن را هم به هر کشوری در بازار بفروشد یا آنکه با یک سال بازی کند تا بعداً آن را بفروشد بلکه باید به منافع ملی و البته قیمت همان محصول در بازار داخلی هم نیم نگاهی بیندازد و ببیند که این جنس را در بازار داخلی چقدر می تواند بفروشد؟

به عنوان مثال در کشوری که یک کیلو گرم پسته ۲۰ دلار فروخته می شود، اگر همان تاجر بخواهد در داخل محصولش را بفروشد، چقدر می تواند از مشتری پول بگیرد؟ آیا به همان نرخ ۲۰ دلار در بازار داخلی مشتری دارد و پسته اش فروخته می شود؟

